

Dům přírody

nový program AOPK ČR

Pavel Pešout, Lenka Šoltysová,
Tomáš Licek

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK) spravuje 24 chráněných krajinných oblastí, 112 národních přírodních rezervací, 106 národních přírodních památek a několik desítek mimořádně přírodovědně cenných území. Účinná ochrana této rozsáhlé reprezentativní sítě zvláště chráněných území (ZCHÚ) není možná bez zapojení veřejnosti. Proto je pro AOPK ČR jednou z hlavních priorit osvěta a informování veřejnosti a spolupráce s vlastníky, hospodáři, obyvateli a návštěvníky.

Návštěvnická infrastruktura

AOPK ČR zajišťuje osvětu a informování veřejnosti na celostátní i regionální a místní úrovni mnoha formami. Jednou z nejúčinnějších jsou terénní informační systémy – naučné stezky, informační panely u přírodních fenoménů, vysvětlující sezonní texty apod. Dlouhodobě však chybí návštěvnická střediska, jež by poutavou formou představila předměty a důvody ochrany přírody a krajiny přímo v konkrétních územích. Přitom řada lokalit v našich chráněných územích se vyznačuje vysokou návštěvností, kde by mohla návštěvnická střediska, podobně jako je tomu jinde na světě, plnit velmi dobře svou roli (např. jeskyně Českého a Moravského krasu, Pustevny, Praděd, Božídarské rašeliniště, skalní města v Českém ráji či na Broumovsku, Tiské stěny, Pálavské vrchy, Blaník, Klet, Králický Sněžník, oblast Máchova jezera a mnoho dalších).

Potřeba vybudování sítě návštěvnických středisek v jednotlivých CHKO také neustále narůstá v souvislosti s rozvojem propagace atraktivních destinací a cestovního ruchu. Cestování se stalo neodmyslitelnou součástí životního stylu ve vyspělých zemích. V současnosti se cestovní ruch významně podílí na tvorbě pracovních míst a patří k důležitým hospodářským „odvětvím“. Jednou z možností jak využít tento trend ve prospěch zájmů ochrany přírody a krajiny je účinná osvěta a výchova návštěvníka v návštěvnických střediscích.

Budoucí Dům přírody Litovelského Pomoraví může vzniknout z centra Slučákov. Jde o unikátní nízkoenergetickou stavbu, konstruovanou jako obydlí terénní vlna plynule zapadající do okolního terénu.
Foto A. Lhotáková

Překážkou v budování návštěvnických center dosud byly zejména vysoké pořizovací investiční náklady i náklady na provozní zabezpečení. Proto při sestavování Operačního programu Životní prostředí (OP ŽP)

v roce 2006 AOPK ČR formulovala v rámci podoblasti podpory, zaměřené na ochranu biodiverzity (podoblast podpory č. 6.2 OP ŽP), předmět podpory výstavby návštěvnické infrastruktury včetně výstavby a vybave-

Důležitou roli v domech přírody hraje interiér, který by měl, kromě příjemné atmosféry, navodit u návštěvníka pocit sounáležitosti s přírodou. Expozice Krajina a lidé v Třeboni se stane základem Domu přírody Třeboňska.
Foto D. Tupý

ní návštěvnických středisek. Návrh Agentury byl přijat a tím se otevřela možnost získat investiční prostředky na výstavbu návštěvnické infrastruktury ze zdrojů Evropské unie.

Program „Dům přírody“

Po více než ročních přípravách přijala v roce 2008 AOPK ČR nový program „Dům přírody“. Jeho vizí je pozitivní osvěta návštěvníků a obyvatel v chráněných územích. Cílem programu je do roku 2015 vybudovat síť domů přírody ve vybraných chráněných krajinných oblastech a případně i v navštěvovaných národních přírodních rezervacích a památkách, spravovaných AOPK ČR, a uskutečnit tak opatření navrhovaná v jednotlivých plánech péče o tato chráněná území.

Jednotlivá návštěvnická střediska – domy přírody – vybuduje zčásti AOPK ČR a zčásti její partneři. Investorem může být i obec či místní nezisková organizace.

Jak vypadá dům přírody?

Dům přírody je moderní návštěvnické středisko ve zvláště chráněném území, určené pro veřejnost, které plní tyto služby:

- vítá návštěvníky při vstupu do chráněného území nebo v místě vysoké návštěvnosti, křížení turistických tras nebo v tradičním místě,
- informuje různými formami veřejnost o fenoménech představovaného chráněného území; nosným prvkem je trvalá interaktivní expozice o přírodě a krajině chráněného území v interiéru a exteriéru,
- zvyšuje povědomí o základních principech a důvodech ochrany přírody a krajiny, vzbuzuje zájem a vytváří pozitivní vztah návštěvníků k navštívenému místu i obecně k ochraně přírody a krajiny,
- napomáhá při osvětě návštěvníků a usměrnění jejich pohybu v chráněném území (včetně organizování terénních programů s certifikovanými průvodci apod.),
- poskytuje naučné a výukové programy pro návštěvníky a školy,
- poskytuje základní informace v oblasti cestovního ruchu (ubytování, doprava, kulturní akce v regionu apod.) ve spolupráci s místním destinačním managementem,
- umožňuje setkávání místních obyvatel v příjemném a inspirujícím prostředí,
- zajišťuje prodej publikací, regionálních produktů, kvalitních suvenýrů, propagačních předmětů, map, vzdělávacích materiálů, populárně naučných filmů vztahujících se k danému místu apod.

Řešení domů přírody vychází z jednotného architektonického konceptu, který mj. stanoví:

V Národním parku Bavorský les v Německu, uprostřed lesního zooparku na okraji městečka Ludwigsthal, se nachází Haus zur Wildnis (Dům k divočině), který kromě služeb běžných v domech přírody nabízí návštěvníkům interaktivní muzeum o zdejší přírodě.

Foto F. Bárta

- stavba je ukázkovým nízkoenergetickým objektem z přírodních a místních materiálů (s výjimkou využití rekonstruovaných a památkově chráněných objektů),
- provoz objektů je šetrný k životnímu prostředí (např. využívá dešťovou vodu, recykluje odpad),
- objekty jsou jednotně označeny, např. Dům přírody Českého lesa, Dům přírody Kokořínska,
- řešení interiéru a výtvarné ztvárnění trvalé expozice vychází z jednotných pravidel respektujících členění objektu na část informační, expoziční a prodejně-propagační,
- vnitřní orientační systém (označení místností, směrovky atd.) má jednotnou grafickou podobu,
- podle možností jsou v interiéru i exteriéru využita díla regionálních výtvarníků, prvky místních tradičních výrobků a řemesel,
- trvalá expozice, věnovaná historii, přírodě a krajině chráněného území, je inter-

aktivní s využitím moderní audiovizuální technologie (např. s vizualizacemi v 3D systému),

- v objektu jsou dostatečné prostory pro krátkodobé výstavy a setkávání místních obyvatel,
- v objektu je veřejně přístupné dostatečně kapacitní sociální zařízení.

Jak bude dům přírody provozován?

- AOPK ČR je připravena provozovat všechny domy přírody (tedy i ty, které sama investovala) ve spolupráci s místními partnery na základě provozovatelských smluv. Smlouvy budou především garantovat zajištění rozsahu a kvality poskytovaných služeb a ekonomické udržitelnosti provozu podle zásad programu AOPK ČR „Dům přírody“.
- Provoz domů přírody bude až na odůvodněné výjimky celoroční, s případným snížením intenzity mimo sezonu.
- AOPK ČR předpokládá poskytnutí příspěvku na činnost každého domu přírody ve výši od-

Bývalá fara v Bartošovicích je vhodným objektem pro Dům přírody Poodří.

Foto J. Kašínský

povídající nákladům na jeden pracovní úvazek a nákladům potřebným na provoz vlastní budovy. Zbytek finančních prostředků (tj. přibližně dvě třetiny až tři čtvrtiny) bude muset provozovatel získat z vlastní činnosti a z místních či regionálních finančních zdrojů.

Realizace programu

Pro zdárnou realizaci programu byla již v AOPK ČR přijata organizační opatření, mj. byla zřízena odborná skupina, jejíž hlavní náplní je koordinace aktivit, prosazování úprav finančních nástrojů usnadňujících financování realizace a provozu domů přírody, posuzování navržených míst pro jejich výstavbu, hodnocení architektonických studií a projektů, návrhů pro vzdělávání pracovníků domů přírody, navržených expozic a programů.

Do vlastní realizace domů přírody v místě jsou od počátku zapojeni místní partneři. Pro každý dům přírody je založena místní pracovní skupina, jejímiž členy jsou kromě pracovníků AOPK ČR zástupci budoucího provozovatele, obcí, neziskových organizací a dalších partnerů z regionu.

Převážná většina nákladů na výstavbu by měla být hrazena z OP ŽP. Drobné rekonstrukce, architektonické studie a jiné menší náklady budou financovány z prostředků rozpočtové kapitoly MŽP. Předpokládaná celková výše nákladů na realizaci programu AOPK ČR „Dům přírody“ je 700 mil Kč.

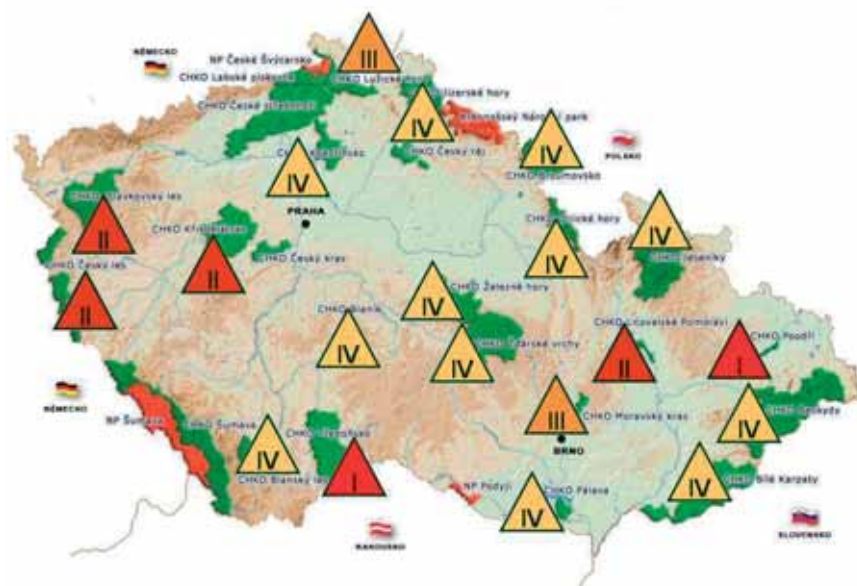
Na závěr ...

Program AOPK ČR „Dům přírody“ umožňuje zásadním způsobem doplnit návštěvnickou infrastrukturu v nejceněnějších a nejnavštěvovanějších chráněných územích České republiky o moderní a kvalitně vybavená návštěvnická střediska.

Díky možnosti využití prostředků z evropských fondů v rámci Operačního programu Životní prostředí se jedná o příležitost zřejmě neopakovatelnou. Tento program však lze dokončit pouze s maximálním nasazením a podporou všech zúčastněných. Podaří se jej uskutečnit a poskytnout tak služby až jednomu milionu návštěvníků ročně?

Autoři pracují v AOPK ČR Praha

Stav realizace programu AOPK ČR „Dům přírody“ k 1. 3. 2009

Legenda

- I. Dům přírody bude umístěn v již existujícím objektu, jsou potřebné mírné úpravy, již dohodnuto s provozovatelem
- II. Dům přírody bude umístěn v již existujícím objektu, jsou potřebné rozsáhlejší úpravy, bylo již zahájeno jednání s provozovatelem
- III. Dům přírody bude novostavba na pozemku AOPK ČR, pracuje zde místní pracovní skupina, byly zahájeny projekční práce
- IV. Pro dům přírody je vytipován a s vlastníkem předjednaný vhodný pozemek či objekt, pracuje zde místní pracovní skupina

Dům přírody Moravského krasu

Návštěvnické středisko Dům přírody Moravského krasu vzniká na místě stávajících nemovitostí, které jsou ve vlastnictví státu a spravuje je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Plány na vybudování návštěvnického střediska a rekonstrukci objektů existují od roku 1992, jejich realizace však doposud narážela na nedostatek investičních prostředků. Lokality Skalní mlýn a propast Macocha jsou místa, do kterých směřuje většina návštěvníků Moravského krasu, a to většinou s využitím automobilové dopravy. Návštěvnost okolí Skalního mlýna se odhaduje na více než 300 tisíc turistů ročně.

V prostoru Skalního mlýna již působí informační středisko, ale to je zaměřené jen na prodej a rezervaci vstupenek do veřejnosti zpřístupněných jeskyní, informace z regionu jsou poskytovány pouze formou letáčků.

Cílem výstavby návštěvnického střediska je doplnit chybějící nabídku pro návštěvníky CHKO Moravský kras, usměrnit turistický ruch, zajistit odpovídající sociální zázemí, informovat návštěvníky o přírodních, historických a kulturních hodnotách a ochraně přírody a krajiny. Stálá expozice v Domě přírody bude zaměřena na problematiku ochrany přírody, přírodní a historické zajímavosti Moravského krasu a Dražanské vrchoviny.

SUMMARY

Pešout P., Šoltysová L. & Licek T.: The House of Nature – A New Programme of the Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic

The Agency for Nature Conservation and Landscape Protection of the Czech Republic (ANCLP CR) carries out communication, education and public awareness activities at the national, regional and local levels, using many ways. Field information systems, such as educational paths, information boards near the particular natural phe-

nomena, explanatory seasonal texts, etc., are one of the most effective measures in this respect. Visitor centres which would present in an attractive way subjects and reasons for nature conservation and landscape protection just right in the particular areas have been still missing. Therefore, in 2008 a new programme "The House of Nature" was launched by the ANCLP CR. By 2015, a network of well-equipped multi-functional visitor centres shall be built in the most valuable and most often visited Specially Protected Areas across the country. The programme has been mostly financed from the European Community funds (the Operational Programme "Environment"), totalling CZK 700 million (approx. euros 26 million).